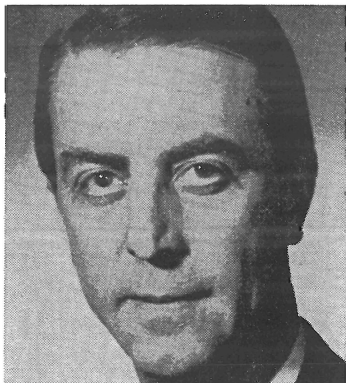

FRANSK EKONOMI EFTER MAJREVOLTEN

Av John Ekström

Den ekonomiska krisen i Frankrike har genom de "fredskostnader" som fått betalas blivit mer elakartad än tex den engelska. Den kan bemästras med en expansiv ekonomisk politik som dock arbetar nästan utan marginaler, skriver ekon lic John Ekström.

Händelserna i Frankrike under maj och juni — "den anonyma revolutionen" som i fransk debatt nu eufemistiskt kallas "la contestation" — överraskade den utomstående betraktaren lika mycket genom sin plötslighet som sin omfattning.

Politiskt hade den femte republiken uppnått en betydande grad av stabilisering och Frankrike återvunnit ett anseeligt manöverutrymme i externa angelägenheter. På det interna politiska fältet syntes en kristallisering vara på väg emot ett tvåpartisystem med direktvald president, och regeringschefen hade börjat agera på ett nästan parlamentariskt sätt ifrån sin ställning som ledare för det största partiet. Det var regeringsblocket, inte oppositionen, som kommit längst med denna maktkonsolidering.

Ekonomiskt hade Frankrike under lång tid visat så ovanliga hälsotecken som god expansion, stor prisstabilitet och en betydande exportförmåga. Konjunkturavmattningen 1966—67 hade varit beskedligare än i grannlandet Västtyskland, och återhämtningen under våren 1968 — på ett tidigt stadium stödd av expansiv finans- och skattepolitik — förlöpte tillfredsställande.

Tydligen överraskades också den franska statsledningen av händelseutvecklingen som drogs igång av studentrevolten i Nanterre och Quartier Latin, vilken under mer än en vecka handlades av andraplansministrar, medan statschefen fortsatte att tala för visionen om "Europa från Atlanten till Ural" i Rumänien, och premiärministern verkade för franska kommersiella intressen i Främre Orienten.

Den akuta konfliktsituationen bragtes som bekant till ett slut genom upplösning och nyval av nationalförsamlingen samt genom den sk Grenelle-överenskommelsen mellan regering, fackföreningar och arbetsgivare (Rue de Grenelle är adressen till det franska socialdepartementet, där förhandlingarna under premiärminister Pompidou pågick oavbrutet från lördag eftermiddag den 25 maj till måndag morgon

den 27). Till de många paradoxala inslagen i den mångfasetterade kraftmätningen hör, att detta var de tre institutioner som mer än något annat "satts ifråga" under strejkvågen och att löneförbättringar, som var överenskommelsens kärna, praktiskt taget inte spelat någon roll i strejkmotiveringen.

Denna korta översikt begränsas till arbetsnedläggelsens och fredsavtalets konsekvenser för den franska ekonomin.

Fransen på grillspett

Den omedelbara effekten blev en förtroendekris för fransen. Den internationella valutamarknaden reagerade, som vanligt, snabbt och spekulativt på den sociala och ekonomiska oron i Frankrike. Franska sedlar noterades i Schweiz till stora underkurser. Precis som i Italien 1964 gav kapitalflykt, bortfall av löpande exportintäkter och ökat importbehov omedelbara och betydande valutaförluster. Men till skillnad emot Italien hade Frankrike en anseilig och fungibel valutareserv att dra på. Ränthöjning, spärr för kapitalexport, ransonering av resevaluta och dementi av alla devalveringsrykten blev regeringens nästan rutinmässiga svar. Fortsatta åtgärder kom i slutet av juni i form av importtak för att "motverka ovanligt stora importökningar" beträffande vissa "känsliga" industriprodukter (gäller cirka 10 procent av importen) samt temporärt exportstöd för att mildra prisgenomslaget från chockhöjningen av företagens lönekostnader. Men det sista avtrappingssteget av tullarna inom EEC och sänkningen emot andra länder genom slutanpassningen till den gemensamma taxan (inkl Kennedy-sänkningen) effektuerades som avsett per den 1/7. Frestelsen att gå protektionistiska vägar avvisades, vilket inte ens synes ha spelats upp av Patronat (den franska arbetsgivareföreningen), som nu — om än av andra skäl — engagerar sig för EEC mer positivt än förut.

Den aktuella situationen för fransen kan in-

te betraktas som dramatisk. Italien 1962 och Holland 1964 upplevde lika stora löneökningar som de aktuella i Frankrike utan att behöva devalvera. Valutaavtappningen har minskat starkt under de senaste veckorna. Totalt räknas med valutaförluster överstigande 2 miljarder dollars från april till mitten av augusti, eller inemot en tredjedel av de ursprungliga reserverna (900 miljoner har dock avräknats emot främmande centralbankskrediter). 4,5 miljarder dollars i Banque de France är dock alltså en aktningvärd buffert. Det är emellertid tydligt att läget inte medger några omedelbara lättnader. Samt att francens öde avgörs inte av vad som hänt utan av vad som händer de närmaste sex månaderna.

Betala notan

Tre veckors arbetsinställelse, nära nog total i industrin och transportväsendet, partiell i byggnadsverksamhet och servicesektorn (10 av totalt 15 miljoner arbetare), innebär naturligtvis ett klart kännbart bortfall i den nationella ekonomin. OECD uppskattar det till 4 à 4,5 procent av den årliga industriproduktionen och 2,5 procent av nationalprodukten. Det innebär att hälften av den tillväxt som man förväntade under 1968 eliminerats. Den direkta effekten av strejkerna får sålunda inte överbetonas; expansionen är ändå som under ett lågkonjunkturår. Och Grenelle-avtalet innehåller vissa bestämmelser angående inarbetning av hälften av den förlorade tiden (för vilken företagen betalat lön). Allvarligast för den ekonomiska politiken, och för företagen, är i stället de löneuppräknningar som överenskommit: höjning av den garanterade minimilönen med 3 francs per timme; allmän lönejustering med 7 procent den 1/6 och med ytterligare 3 den 1/10; därtill betalning för halva strejktiden. Minskningen av arbetstiden med en timme per vecka före 1970 får i detta sammanhang mindre betydelse.

Lönejusteringarna beräknas innebära en höj-

ning av den totala lönesumman med cirka 15 procent, vilket är mer än dubbelt den normala produktivetsförbättringen. Enligt OECD blir på helår räknat köpkraftstillskottet cirka 18 miljarder och produktionskostnadsökningen cirka 25 miljarder francs. Den generella effekten härav — mot vilken den ekonomiska politiken måste orienteras — är risk för inflation som lätt (i Frankrike) kunde bli kumulerande, försvagning av företagets vinstmarginaler samt en med löneökningarna direkt och indirekt följande försämring av den statliga budgeten.

Expansion ...

I en ekonomi på någorlunda hög aktivitetsnivå hade denna situation inte lämnat annat val än mellan inflation och en allmän, mycket stark skatteökning. Den franska ekonomiska politiken bjuds emellertid idag ett tredje och mera positivt alternativ därigenom att det finns ganska stora outnyttjade produktionsresurser. Att genom en expansiv politik aktivera dessa skapar *möjligheten* att uppnå ett högre och mindre ogynnsamt jämviktsläge. Företagsenkäter under mars månad visade sålunda på kapacitetsreserver (vid oförändrad arbetskraft) inom industrin, som i vissa branscher — tex beklädnad och textil, livsmedel, byggnadsmaterial — var så höga som 10 à 15 procent. Därtill kommer så reserven av öppet redovisade arbetslösa, som inte visat tecken till minskning under vårens konjunkturluftning (och som *kan* komma att öka genom de påfrestningar som lönechocken utsätter vissa svaga branscher och företag för).

Att döma av tillgängliga indikationer och förberedande uttalanden kommer den nya franska regeringen att orientera sig emot en sådan expansionspolitik, vilken också "rekommenderats" av både OECD och EEC. Båda dessa organisationer (liksom GATT) har fö med hänsyn till de särskilda omständigheterna funnit de temporära hjälpåtgärderna beträffande utrikeshandeln acceptabla och förenliga med det all-

männa intresset att återställa den franska jämvikten. (USA har däremot svarat med antidumpingtull på den franska exportsubventionen.)

... och prisökningar

Politiken blir sålunda varken totalt prisstopp (som man praktiserade 1964) eller massiva skatteökningar. Men spänningen mellan den frisläppta köpkraften och den produktionsökning som även i bästa fall kan realiseras på ett års sikt (man talar om 7 procent) är så stor att vissa prisökningar *måste* släppas igenom. Detta också med hänsyn till företagets marginaler. (Regeringen synes benägen räkna med 3 medan OECD har nämnt 5 procent.) Sålunda kommer bl a en del statliga utgiftsökningar att få slå igenom i högre avgifter, dock främst beträffande konsumtionen. I detta sammanhang tycks man inte vara benägen att genomföra de (temporära?) lindringar beträffande företagets socialavgifter, vilket yrkats av Patronat och rekommenderats av OECD såsom ett lämpligt medel att befärja investeringarna. (Italien använde med framgång den politiken 1964.) En sådan extra investeringsstimulans är dock ett oundgängligt strategiskt element i nuvarande läge. Företagen har också redan i juni fått en likviditetsinjektion för att kunna klara de ackumulerade löneutbetalningarna. Det är att förutse att budgeten för 1969 (som presenteras i september) kommer att omfatta också ett omfattande program med skatterabatter för investeringar.

Den statliga budgeten för 1969 är sålunda just nu premiärminister Couve de Murvilles största bekymmer. Redan tilläggspropositionen för 1968 innehöll merkostnader om 7 miljarder mot merintäkter om 2,5 miljarder francs, vilket förde budgetunderskottet upp till 10 miljarder. Med hänsyn till kostnadsgenomslag för helt år pekar budgetförslagen fn på 15 miljarder för 1969, vilket anses oacceptabelt. Det måste också beredas utrymme för tex den nämnda

investeringsstimulansen. Därför har semestermå-
naden augusti varit en hård förhandlingsom-
gång om de olika departementens utgiftsra-
mar, där särskilt kostnadsökningen för jord-
brukspolitiken varit besvärande. Försöksballong-
er tyder på att byggnadsverksamheten blir en
av de stora sektorer som kommer på svältkost,
vilket inte bidrar till att stilla det politiska miss-
nöjet som yttrats beträffande bostäder och uni-
versiteten.

Participationsdebatten kyls ned ?

Det finns knappast någon möjlighet att utanför
Frankrike idag ge ett samlat omdöme om den
franska situationen. I själva verket pågår även
i Frankrike mitt i semesterstiltjen en mycket
allmän och engagerad debatt om vad som egent-
ligen hänt och om den "participation" som
krävts inom universitet, förvaltning och företag.
Tydligt är dock att i Frankrike, som söker för-
nyelse bl a genom att bryta med de ekonomiska
principer och föreställningar som styrt förvalt-
ningen och näringslivet under flera hundra år,
de sociala och ekonomiska påfrestningarna fört
landet farligt nära explosion. Den ekonomiska
krisen har, genom de fredskostnader som fått
betalas, blivit allvarlig och mera elakartad än
tex den engelska. Den *kan* bemästras med en
ekonomisk politik, som dock är synnerligen kom-
plicerad och som arbetar nästan utan margina-
ler. Det ekonomiska elementet i krisen är så-
lunda *nu* betydande, medan det förefaller ha
varit mindre dominerande såsom egentlig orsak
till strejkerna. Helt avgörande för den ekono-
miska politikens utsikter är, att den akuta po-
litiska orosvågen inte åter svallar upp efter
semesteruppehållet. Det bästa som kan väntas
därvidlag är kanske vad en politisk kommenta-
tor i "Le Monde" häromdagen uttryckte så-
lunda: att de interna franska relationerna går
in i en period av kallt krig.